

Doba, kdy vedla slova s obrazy souboj s mocnými

Publikaci, kterou dostáváte jako přílohu k členskému bulletinu KN PJ '68, předcházela kolektivní monografie o novinářích a médiích v Pražském jaru *Souboj slova a obrazu s mocnými*. Křest její elektronické verze byl v Jazzové sekci v předvečer 45. výročí 21. srpna na tiskové konferenci společně s iniciativou *Včera tanky – dneska banky*. Po dvou letech křtíme knihu o normalizaci v českých médiích v předvečer dne, kdy se začalo jednat o tzv. moskevských protokolech; podepsali je v noci na 27. srpna všichni zavlečení představitelé československého státu s výjimkou Františka Kriegla. Nebyla náhoda, že mezi prvními požadavky Kremle zaznělo: omezit svobodu slova. Hned 17. září uzalo předsednictvo ÚV KSČ na vědomí rozhodnutí vlády uvolnit z funkcí ústřední ředitele Čs. televize Jiřího Pelikána a Čs. rozhlasu Zdeňka Hejzlara. V půli listopadu zasedalo plénum ÚV, které šlo mnohem dál. Na to reagoval 17. 11. Svaz vysokoškolského studentstva: vyhlásil okupační stávky proti dalším ústupkům. Tím začíná příběh této knihy – doba mezi 17. listopadem '68 a '89 a dnů, které následovaly po činu Jana Palacha i po palachiadě...

14. 11. 2013 uspořádala Masarykova demokratická akademie (MDA) panelovou diskusi o prvním sborníku. V panelu zasedli historici médií střední generace: dr. Jiří Hoppe, PhD., z Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR a dr. Jakub Končelík, PhD., děkan Fakulty sociálních věd UK, předseda Syndikátu novinářů ČR Adam Černý, politolog MDA Mgr. Lukáš Jelínek a vedoucí historické sekce MDA PhDr. Jiří Malínský, za pamětníky pak editor knihy (autor této stati). V úvodním vystoupení hovořili panelisté o svém vztahu k roku 1968; největší ohlas vzbudilo přiznání dr. Hoppeho, že mu byl určen osudem. Narodil se totiž 23. srpna 1968, a tak s ním maminka podnikla dobrodružnou cestu. Prahou plnou sovětských tanků a vojáků. Po dobu, co byli v porodnici, tam žádnou další maminku nepřivezli, a tak se oba těšili téměř luxusní péči. Sám pak „vyrostl na novinách z té doby“, poznamenal. Děkan Končelík přivedl své doktorandy a ti na místě domlouvali konsultace pamětníků pro sebe i studenty svých seminářů. I ten zvýšený zájem o „naše téma“ je ovoce, jež uzrává díky tomuto sborníku.

Pokračování na str. 2.

Lukáš Jelínek naopak připomněl, jaké učitele tehdy měli novináři a jak je dokázali ovlivnit. Ostatně Dula Tučková ve svých osobitých vzpomínkách (ze 6./2012 čísla *Listů* je první kniha citovala) připomněla, jak dokázali ovlivnit někteří učitelé své studenty (i když v případě studentů externích šlo už o hotové novináře): *Myslím, že celé studium mělo značný podíl na našem polidštění: rozvíjelo náš kritický rozum, učilo nás vážit si minulosti. Za všechny jmenuji nezapomenutelnou osobnost Františka Gela, který zosobňoval ty nejlepší tradice prvorepublikové žurnalistiky. Ostatně všechny generace, které přišly do redakcí po válce, zažily ukázkou jeho brilantního zpravodajství z procesu v Norimberku.*

Když pak historik Jaroslav Bouček při srovnání sdělovacích prostředků před 45 roky a dnes nazval soudobý jazyk novinářů z printů i elektronických médií příšerným, vytanula mi na mysli vzpomínka Karla Tejkala z obdobné publikace jako náš sborník, kterou vydal ČRo v nakladatelství *Prostor*. Tento rozhlasák tělem i duší (což odhadl právě Gel a zprostředkoval Karlovi ještě za studií první kontakt s rádiem) vzpomíná na jinou osobnost – profesora Jílka: *... naučil nás češtině tak, že když dnes slyším soudobé spíky, tak mi běhá mráz po zádech. (Jsme s vámi, buďte s námi! Praha 2013, s. 190.)*

Diskuse se zaměřila nejen k novinám, ale i k tomu, co ta doba znamenala. Například Miroslav Polreich připomněl, že to, co se stalo v 68. roce, je něco, co jsme nabídli světu, co bylo zaseto a později se nám to vrátilo. Josef Kotrč hovořil naopak o tom, co produkovali jiní novináři než my, a díky nimž má v některých vrstvách pojmenování *osmašedesátníci* charakter nadávky.

Krátce po diskusi mě zastavil jeden z účastníků, který prožil tu dobu jako kluk; nadchlo ho, že mohl vidět a slyšet – jak sám prohlásil – historické osobnosti, jako byl Josef Kotrč z druhého centra (kterým byl tehdy městský výbor KSČ) nebo šéfredaktor dubčevského *Rudého práva* Jirí Sekera. V té chvíli jsem si uvědomil, že to jsou naši kamarádi, jejichž historický význam si ani neuvědomujeme. Že si s nimi zcela přirozeně tykáme, protože jsme tu historickou dobu prožívali spolu s nimi jako docela obyčejné všední dny. A ona to byla, milé kolegyně a kamarádi, vlastně historie.

14. listopad, kdy se diskuse konala, byl v tomto smyslu symbolický. Byl to předvečer 24. výročí dne, kdy byla první – tehdy ekologická – demonstrace, jejíž význam přerostl dosavadní protesty. – Bylo to v Teplicích dva dny před událostmi po shromáždění na Albertově.

Jindřich Beránek,
editor obou knih

S kým jsme se rozloučili

Rozšířil se postupně takový zvyk: parte – pokud je rodina vůbec rozesílá – končí slovy: *Poslední rozloučení se na přání zesnulé konalo v rodinném kruhu*. Nebo nějak obdobnou frází. Za tu dobu jsme si zvykli vzpomenout na kolegyni nebo kolegu na nejbližším setkání KNPJ '68. Obvykle jsme pozvali i další přátele, jako tomu bylo letos poprvé 26. března **MARIE FLEISSIGOVÉ** (* 1937), protože zemřela 17. 3. 2015. Pozvali jsme i její spolužáky z katedry novinářství Fil. fakulty UK, kde před 55 roky promovala, i kolegy, s nimiž se setkávala, když se po Listopadu mohla vrátit do Čs. rozhlasu a kde pracovala do rozpadu státu i tohoto média veřejné služby.

Poté odešla do Špalíčku, kde redigovala revue Občanského hnutí (Svobodných demokratů, LSNS SD-LSNS a jak se tato formace liberalismu politického na rozdíl od halasně proklamovaného neoliberalismu ekonomického přejmenovávala), v jeho čele byl její spolužák Jiří Dienstbier. A když se ten podivný, jen ve zdejších poměrech možný, slepenec „liberálních nacionalistů“ na své cestě k zániku rozpadl, přišla Marii nabídka z 3. lékařské fakulty UK; vydávala pro malý, ale kouzelný čtvrtletník *Vita nostra revue*. Pracovala na něm do poslední chvíle, i když jí nemoc komplikovala pobyt v redakci, a tak většinu prací vykonávala ve svém domově.

Mile nás překvapilo, když krátce před zahájením vzpomínky v Presscentru přišel mezi nás i emeritní děkan 3. lékařské fakulty UK prof. MUDr. Michal Anděl, aby vyjádřil, jak si její práce vážili. Profesor Anděl nebyl jediný, kdo oceňoval Marii jako nevšední osobnost mezi novináři. Když začínala vydávat revue lékařské fakulty, uveřejnila v něm rozhovor, v němž srovnával českou a americkou medicínu exulant, profesor Tom Klíma. Sám o sobě je pro mnohé novináře senzačním námětem už jeho původ a z toho vyplývající osud. Narodil se totiž ve Spojených státech, kde byl jeho otec, jako designovaný ředitel Státního zdravotního ústavu, na stáži. Po návratu byl za protektorátu jeho otec jako příslušník odboje popraven, stejně skončil i Tomův strýc (jeden z 9 studentských předáků, které nacisté 17. 11. 1939 popravili). Ale Tom nesměl v r. 1950 jako člověk s československým i americkým občanstvím maturovat; říkal mi, že je vzácné setkat se s tak fundovanou novinářkou, jako byla „ta moje kamarádka“. Obdobně o Marii hovořil předseda Českého svazu bojovníků za svobodu JUDr. Jakub Čermín, se kterým se Marie setkávala, když oba pracovali za normalizace na poště.

Na květnovém setkání jsme vzpomněli, že 4. 5. 2015 zemřela **DAGMAR VANĚČKOVOU** (*1933); bylo tomu v čase korektur této knihy, pro niž s námi konsultovala výběr ukázek z knížky svého muže *Všivá doba*. I přesto, že dělila

Pokračování na str. 4.

svůj pobyt mezi Vídeň a jižní Čechy, její domovy v sobě spojovaly i stále živou vzpomínku na jejího manžela, Františka; do exilu je vyhnal osud prvních char-
tistů a do jižních Čech je vracelo jeho rodiště. Že se v posledních letech odstě-
hovala z Českých Budějovic do lázní Třeboň, způsobily choroby postupujícího
věku, které jí ztěžovaly každý krok. Přes to až do konce svého života zůstala
autorkou glos a komentářů; věrna byla především *Listům*, jejichž olomoucké-
ho editora Václava Buriana stihla přivést mezi nás. (Ač byl V. B. o 26 roků
mladší než Dáša, svým odchodem ji o sedm měsíců předešel).

Vzpomínali-li jsme v I. knize na ztráty v zakladatelské generaci novinářů-
osmašedesátníků: kolegů **DULY TUČKOVÉ** (* 1923), **ALOISE SVOBODY** (*1922) a
MIROSLAVA SÍGLA (*1926, jehož byl původně editorem), kteří odešli v listo-
padu a prosinci 2012; trojnekrolog vyšel v závěrečné kapitole knihy pod titu-
lem *Sbohem, generace*. 26. srpna 2012 předešla tuto trojici další kolegyně z téže
generace, **IRENA PETŘINOVÁ** (* 1926); několik dnů po nich, 15. prosince, zemřela
někdejší redaktorka středočeského deníku *Svoboda* **MILENA UJCOVÁ** (*1927)
a 10. prosince další ze zakládajících členů Syndikátu i KNPJ **MILOSLAV ZEMAN**
(*1933) z Třebíče, o němž se podrobněji píše v knize o normalizaci, str. 108.

Na únorovém setkání jsme vzpomněli **ARNOŠTA BURGETA** (*1929), který
zemřel týden před tím, 20. 2. 2013. Před normalizací redaktor Čs. televize se
tam na čas vrátil po Listopadu; především však byl až do roku 2005 tajemní-
kem výboru pro udělování Peroutkovy novinářské ceny. Měsíc po něm, 19. 3.
2013 se už neprobudil kolega **FRANTIŠEK NOVOTNÝ** (*1926), který dožil na
samém jihu Čech, poblíž Velešína.

Téměř rok po trojici svých vrstevníků, 23. 11. 2013, následovala své kolegy
mezi novináři-68tníky zakladatelské generace „historička této doby“, jak na-
zval bulletin KNPJ kolegyni **JARMILU CYSAROVOU** (*1929) ve svém nekrologu.

Obdobné ztráty potkaly generaci těch, kdo na rozdíl od zakladatelské ge-
nerace vstupovali do redakcí z poválečných vysokých škol. Byl to autor histo-
rického rozhovoru s J. Smrkovským: *Oč dnes jde*, z kterého většina lidí teprve
pochopila, co znamená Leden '68. Jeho autor **VÁCLAV KRAUS** (*1931) zemřel
11. 8. 2014, 11 dní před svými 83. narozeninami, připomínal nekrolog *I ve služ-
bě obyčejným dnům dokázal vstoupit do dějin*, který vyšel v *Mediažurnálu* a v *Ži-
dovských listech*. Vašek nám zanechal dva cykly vzpomínkové beletrie – o svém
dětství za protektorátu, které prožil po smrti otce a transportu maminky
v rámci holocaustu, píše v cyklu *Můj život s Felixem* (o hostinském, který se z
pověření Židovské obce staral o opuštěné děti), ale také o žurnalistice, kterou
doslova žil v různých proměnách od 50. let do konce 20. století *Nevěřte proro-
kům – všechno je jinak*.

Jen měsíc a týden dělil odchod obou tradičních sousedů na setkání novinářů-68tníků – 18. 9. 2014 zemřel **MIROSLAV LANGÁŠEK** (*1927). Mirek, který patřil k pravidelným účastníkům našich setkání, musel být krátce před loňským létem po náhlém kolapsu hospitalizován; sice se ještě vrátil z nemocnice domů, ale nemohl již na žádnou z našich schůzek ediční rady přijít. A této – sice kratší, ale těžké – nemoci posléze podlehl. Také po něm tu zůstaly profily, medailony a jiné žánry vzpomínek *Jak jsem potkal lidi*. Z nich jsme do II. sborníku vybrali poslední ze tří sloupků o 68. roce, vzpomínku, jak byl sám odejit z redakce a profil služebníka i šéfa normalizace Jana Zelenku; Mirek jej poznal dobře v někdejšímu kulturním aktivu ČSM. Své paměti dokončil kolega Langášek 29. dubna 2014 a světil svému vnukovi Kristiánovi Léko (synu šéfredaktora *Lidových novin*). Od něho tento „počítačopis“ také dostal editor knihy.

Další z kolegů, jejichž publicistiku cituje kniha o českých médiích v roce 1968, předešel tuto dvojici již na jaře 2014 – **STANISLAV RÁČEK** (1938); jak signalizuje jeho ročník narození, patřil k nejmladší generaci mezi novináři-68tníky, když zemřel 3. května 2014. Už v I. sborníku je o něm citována rigorózní práce Michaely Müllerové-Vinterové: *Pravidelně se problematikou životního prostředí v Průboji zabýval mostecký zpravodaj Stanislav Ráček. Z jeho článků vyplývalo, že např. hlavní příčinou odumírání lesních porostů byl výskyt kysličníku siřičitého v ovzduší. Vzrůstalo množství chlóru a nezanedbatelný nebyl ani prach a popílek. Navíc se dalo předpokládat, že po dokončení výstavby tří dalších tepelných elektráren se situace ještě mnohonásobně zhorší. Poškození lesů už tehdy zasahovalo až do východního Německa. „Kopce vládních usnesení a vyhlášek mají hodnotu sběrového papíru. Krajina pustne dál, přibývají nové elektrárny bez odsířovacích zařízení, komentoval situaci Ráček. Jediným východiskem podle něj bylo vyvinout tlak veřejnosti na příslušné činitele.*

Ve srovnání se Standou Ráčkem míří ovšem informace o skonu paní **EMILKY VEVERKOVÉ** (*1912), na opačný pól věku. Když zemřela 17. 12. 2014, bylo jí 102 a půl roku. Na její vstup do Klubu novinářů Pražského jara mám osobní vzpomínku. Rok po Listopadu '89 a založení Syndikátu novinářů ČR bylo uděleno čestné členství jejímu manželovi, poslanci a zakladateli libereckých novin *Stráž severu*. RNDr. Josef Veverka byl novinář, kterého pronásledovaly všechny totalitní režimy, které opanovaly naši republiku: jako redaktora *Dělnického rozhlasu* jej zavřeli nacisté, jako novináře a poslance ČSSD jej ve vykonstruovaném procesu odsoudili v 50. letech komunisté. Po amnestii 60. let přerušil vpád prosovětských interventů jeho novinářskou i soudní rehabilitaci a pro svou účast na pokusu obnovit také v Československu činnost ČSSD byl za normalizace znovu zatčen. V knize o normalizaci v českých médiích dokládá na str. 107 toto čestné členství žádost severočeských novinářů a ústecké po-

Dokončení na str. 6.

Dokončení ze str. 5.

bočky KNPJ. Bylo tomu o řadu roků dříve, než se dostalo Josefu Veverkovi obdobné ocenění i ze strany české sociální demokracie. – Když pak předal Jiří Loewy, který byl také posledním generálním tajemníkem exilové strany, ale také tehdy členem KNPJ, paní Emilce doklad o čestném členství jejího manžela v Syndikátu novinářů, vstoupila do našeho klubu, a jak zaznamenávám v II. knize, poslala nám ještě na podzim 2013 svůj dobrovolný členský příspěvek Klubu novinářů Pražského jara.

Nepřipomínáme v těchto případech jenom ty, na koho jsme vzpomínali na některém ze svých setkání. Jde nám i o to upozornit na ty, kdo nejsou sice už mezi námi, ale zaslouží si, abychom je připomínali – i v této naší knize. Neboť i jejich životy spoluvytvářely mozaiku, z níž jsme sestavili obraz té doby.

x x x

Na letošním březnovém setkání našeho klubu, kterým jsme tento přehled započali a věnovali vzpomínce na Marii Fleissigovou, se objevil návrh, abychom obdobná setkání nepořádali pouze u kolegů, kteří nás opustili. V té souvislosti někteří z diskutujících připomněli nedávná setkání s kolegy ekonomickými redaktory nebo před tím se zahraničními korespondenty, kteří jsou ještě námi. Pro úplnost je vhodné připomenout i setkání k 90. narozeninám Karla Lánského a před delší dobou setkání v předvečer 75. narozenin jedné ze čtyř poslanců, kteří na podzim 1968 hlasovali proti smlouvě o dočasném (???) pobytu sovětských vojsk u nás, Boženy Fukové (je ostatně jako vdova po našem kolegovi, jenž byl “odejit” za normalizace z redakce *Nové Prahy*, členkou našeho klubu). Další návrhy na obdobná setkání by určitě ocenil i výbor klubu, který bude v září na výročním setkání klubu zvolen. (bek)

PŘÍŠTÍ SETKÁNÍ ČLENŮ KNPJ '68 SE USKUTEČNÍ 24. ZÁŘÍ – Výbor klubu svolává výročního setkání tohoto pobočného spolku Syndikátu novinářů ČR v souladu s novým Občanským zákoníkem. S pozvánkou obdrží jeho členové změny v stanovách a jednacím řádu. Tyto změny se týkají mj. možnosti korespondenčního hlasování, jak o tom proběhla diskuse v souvislosti s přípravou květnového a červnového setkání KNPJ.

Klub novinářů Pražského jara '68, pobočný spolek Syndikátu novinářů ČR, z. s.

✱ Adresa: Senovážné náměstí 23, 110 00 Praha 1; www.syndikat-novinaru.cz

✱ Členský zpravodaj, číslo 2/2015 - srpen (mělo uzávěrku 24. srpna 2015) ✱ Rediguje

výbor klubu ✱ Editor: Jindřich Beránek, telefon 241 433 911; 721 715 603 ✱ Sazba a

tisk vlastní ✱ Přetisk povolen s udáním pramene ✱ MK – E 6301